

Убавка Гајдова

Употребата на сум-перфектот при раскажувањето на народните приказни во дијалектите на македонскиот јазик

Едно од често поставуваните прашања, кога станува збор за македонскиот глаголски систем, е употребата на формите од типот *сум* + *л*-форма што го континуираат стариот словенски **l*-перфект. Според општата дефиниција, овие форми искажуваат минати настани без конкретна локализација на временската оска и во *Грамајикајџа* од Конески (1982 : 461–481) се определуваат на две нивоа – употребени за директно кажување (што подразбира засведоченост на минатиот настан од страна на говорителот) и за прекажување на туѓи зборови (што значи незасведоченост на настанот од страна на говорителот). Во овие рамки понатаму може да се утврдуваат и низа специфични употреби. На темпорален план формите на минатото неопределено време (перфект) се диференцираат од формите на минатото определено време (аорист и имперфект) во однос на неможноста/можноста да се утврди јасна локализација на минатиот настан на временската оска. На модален план овие форми се разликуваат по прашањето на засведоченоста на настанот од страна на говорителот. Така, во Граматиката (1982: 463) се вели дека формите на минатото определено време „секогаш претполагаат одвивање на дејството во наше присуство и при лично восприемање, или пак такво претставување на дејството – како сами да сме го восприемале“. Ваква спецификација не може да се утврди за минатото неопределено време. Па, како основна диференцијација меѓу формите на минатото определено и минатото неопределено време се јавува засведоченоста: незасведоченоста на минатиот настан. Она што исто така треба да се потенцира е можноста минатото неопределено време да навлезе во сферата на употреба на минатото определено време, па да означува настан локализиран на временската оска, од типот: *Сум сѝанал но-*

ќески во еден, сум зел лејче, сум му дал да јаде, ѝа ѝака одвај да се зајлаји ... (1982: 462). Од друга страна, пак, при раскажувањето на народните приказни (настаните во народните приказни од аспект на опозицијата *о̄ределенос̄и* : *нео̄ределенос̄и* спаѓаат во сферата на неопределеноста) може да се забележи мешање на формите на минатото неопределено време со формите на минатото определено време. За ова Конески (1982: 479) вели: „Во стилот на народната приказка имаме често мешање на формите од минатите определени и неопределени времиња, со кое се изменува наспоредно становиштето на раскажувачот спрема случката: ту ја предава како пред негови очи да се одвивала, ту пак преминува во обичниот тон на приказната, во прераскажување: *Кога видоа девојкиѝе, на чудо с̄ианаа и сред река зас̄ианале и фаѝиле да му се молаѝи на овчароѝи* (М. Цепенков); – *Си беше еден ѝаѝико и една мајка. Им дал Гос̄од едно деѝе* (Е. Спространов)“.

Токму оваа ситуација ни го привлече вниманието особено имајќи го предвид тоа дека нема комплетно поклопување на функциите на сум-перфектот на целата македонска јазична територија. Односно, си го поставивме прашањето дали мешањето на определените и неопределените времиња во македонските народни приказни е резултат само на стилот на раскажувачот, или дали стилот на народниот раскажувач сепак зависи од тоа каков е правецот на развој на формите на минатото определено време (аорист и имперфект) и формите на минатото неопределено време (сум-перфект). Како извор на податоци за ситуацијата во македонските дијалекти ја користевме збирката *Текс̄тови од дијалект̄иѝе на македонскиоѝи јазик* од Б. Видоески (2000).

Познато е дека т.н. категорија *ѝрекажанос̄и* отсуствува во југозападните македонски говори каде под влијание на ароманскиот и на грчкиот јазик како форма на перфектот се наметнува конструкцијата *имам + -н/-ѝ-* придавка, а се губат формите на стариот **l-*перфект и со тоа и самата *л-*форма. Поради оваа ситуација настанува и поинаква функционална оптовареност на минатото определено време во овие говори.

Така, за територијата од Корчанско е типично раскажувањето на приказните со формите на аористот и имперфектот: „*Побен'а'е 'енаши 'еден в'алк, 'ена лис'ица и 'ено м'аре, да-с̄и'оре 'ено разбар'анје. Влеѝоје во-'ена в'арка ѝо-м'оре, и, ...; Кр'али М'арко б'ѝ болен кл'ѝѝе.*

Им'аише 'ена с'есѝра ...“ (366). Слична ситуација се констатира и во Костурско: „Во-'едно с'ело ѝолојна р'исјанско и ѝолојна ѝурско си-б'еше 'еден ѝоѝ и 'една ѝоѝаѝа. Покрај к'ук'аѝи на-ѝоѝо ѝ'ечеше 'една м'ала р'ека ...“ (Ошчима, 351). На истата територија може да се констатира мешање и немотивирана употреба на аористот и имперфектот, од една страна, и на сум-перфектот, од друга страна: „Си-б'иле 'една ж'ена и 'еден м'аѝ. Та: ж'ена б'еше н'оѝо убава. С'екоје 'уѝро од'еше за-в'ода. На-ѝ'аѝо ѝо-сѝр'еѝи ѝ'оѝо: ...“ (Арменско, 354).

Воопшто, употребата на аористот и имперфектот во инципитите на народните приказни спаѓаат меѓу најуверливите примери за нивната функција на општ претерит (сп. Тополињска 1995: 215). Во врска со ова Тополињска, истражувајќи ги македонските јужни говори, констатира дека на крајниот југозапад (Костурско, Корчанско) аористот и имперфектот се носители на претеритот, во централниот дел од јужните говори во рамките на претеритот влегува и сум-перфектот, и при тоа, може да се утврди јасна диференцијација меѓу определените (аорист и имперфект) минати времиња и неопределените (сум-перфект и има-перфект) минати времиња. За последната констатација сведочат и инципитите на приказните во кои редовно се среќава минато неопределено време. На крајниот југоисток се констатира зона на мешани инципити, што значи се работи за зона на ширење на употребата на синтетичните минати времиња во сферата на универзалното минато време. Во врска со употребата на аористот и имперфектот, од една страна, и сум-перфектот, од друга страна, во говорите на селата Сухо и Висока, Голуб (1960/61: 161–165) констатира дека аористот и имперфектот се употребуваат како генерализиран претерит и се немаркирани по засведоченост, додека сум-перфектот се специјализира за искажување на темпорална неопределеност во минатото и тоа за искажување на настани не непосредно опсервирани туку ех post констатирани од говорителот, што зборува дека преовладува модалната компонента кај конструкциите од типот: сум + л-форма без оглед на тоа што нема граматикализирани показатели на т.н. категорија *прекажаносѝ*.

Ситуацијата во стандардниот јазик е најблиска до онаа во централните јужни македонски говори, што значи дека во стандардниот јазик јасно се прави разлика меѓу определеното минато време (аорист и имперфект) кое е маркирано како + засведочено и минато-

то неопределено време, односно, сум-перфектот, кој е маркиран како +/- засведочен, што само по себе наметнува дека минати незасведочени настани, вклучувајќи ги и народните приказни се раскажуваат со формите на сум-перфектот. И најчесто е така.

Сепак, се знае дека од македонските централни говори, во битолскиот говор е регистрирана ситуација, што се доближува до онаа во костурско-корчанските говори, односно дека во Битолско како основни носители на минатоста без оглед на засведоченоста/незасведоченоста на настанот се наметнуваат аористот и имперфектот. Тука може да се регистрираат примери од следниот тип: *Си-беше шо--не-си-беше. Си-беше една-баба и еден-д'едо. Си-не-мале д'еца. Си-нашле едно-чује и му-џо-кл'але имејо Качка Каличка. Еден-ден д'едојо и бабајоа 'ојдоа црква и му-р'екле на-чујејо да-не-й'арашва ф-куки ...* (Битола, 64); *Сй'ана 'едно време, беше 'еден бек. Му в'ели 'анкајоа не'џо: ... И јој з'ема рабаџи: и к'оли да н'осај к'амен и к'ава м'ајсјори, и д'и'гна авли:ше ј'олку шо кон'ације* (Дихово, 65); *Б'еше една-ж'ена и-еден-м'аш. Тије н'емаа ч'елай и си-й'ра:ј м'уабей ... Им-се-р'оди д'еје, ј'оа р'асје, ј'орасје и сй'и'зна за-ж'енен'е.* (Слоештица, 72); *Си-беше еден-ч'оек и си-й'ераше џем-и-цилук, џем-ија со-к'ојрина. 'Имаше една-ж'ена с'ама д'ома, н'икој не-вла'аше к'ај-не: да-в'идиј ...* (Сапотница, 74).

Сега ќе ги претставиме и забележаните примери од другите македонски западни говори во кои се констатирани мешани инципти, и тоа започнувајќи од Скопско: *'Имаше еден-ч'оек б'о'ај и-с-имаше ж'ена 'уба. И с-имаше дв'е д'ечиња м'ашки. 'Ама на-ч'окоф коа-ке-л'е'не да-сй'ије и на-с'оној н'екој-си ч'оек му-д'оа'гал и му-в'икал: ... И ч'окоф н'е-смеел да-се-р'еши н'ишио ... И ч'окоф ј'очна да-дава к'ому н'ива, к'ому л'ивада, к'ому вал'ајца ... Најјосле му-осй'анала ушје к'укајоа и н'еа ја-дал* (46–47). Во Велешко се констатираат веќе поголем број примери од овој тип: *Еден-м'аш и една-ж'ена, како 'умреа, осй'авиа ј'р'и д'еца с'ираци, ц'рни сир'омаси, сй'радни за-л'еј. Најмалиој шчо-б'еше од-бр'акајоа – џо в'икаа Цаџо – се- 'искачи да-с'ака јо-й'аф'аније некое-й'арче л'еј ој-й'ајка-си и м'ајка-си. Најде ј'р'и с'рја ... Почнале да жн'ијај. 'Едно наведнуење, една ј'осја исй'ера сè. Како-шчо-жн'але, 'исй'аднал Д'ефој ...* (Рудник, 52) *Имаше еден орач и ораше. Орачој си донесе семе. Носејки семе, лејнало ој небојо едно ј'иле, врр во дисајје, му џо*

искáлва семеѝо (Мартолци, 56). Продолжувајќи кон југозапад во Прилепско го забележавме следниот пример: *Коми'ијаѝа 'еднуи 'оѝиде кај-Насѝрад'ин-оца да-му-ѝо-ѝосакаиѝ маѝареѝо да-^хојѝ до-водејнца. ^хОцаѝа му-р'ече: ...; 'Оѝиде во-едно-к'афе Насрад'ин-оца. 'Ама н'икој не-м'у-сѝоре ч'ес. Б'еше 'искинаѝ мн'оѝу, и н'икој не ме-с-оѝул'уаше ...; Една в'ечер во-коми'и:ѝе 'имало ѝ'аѝлија и р'азбрал Насрад'ин-оца, и ѝ в'елиѝ на-жен'аѝа-му: (Дебреште 62–63). Движејќи се сè уште во рамките на централните македонски говори, слична ситуација може да се констатира и во Кичевско: *Дојде една-аждеја со-д'евеѝ ѝлај. Ко-ѝ-се-с'аде, се-к'аче на-ено-ѝ'еѝе в'исоко. Се-р'асѝлаче и ѝуѝѝи ѝр'и с'олсу. Тие ѝр'и-солсу ѝо-одн'есоа Сѝ'амбол ѝол'ојнаѝа. Р'азбрал ѝ'ароѝ за-ѝаја-р'абоѝа, се-'оѝулел на-ѝ'еѝеѝо и р'екол ... (Кичево, 78); Б'еше еден с'иромаф. 'Имаше ѝр'и д'еца м'аши. Б'еше ѝ'олку с'иромаф ч'оек иѝѝо-не-мојѝ д-и-изд'ржааѝ д'ецава. Го-з'еде ѝосѝароѝ'о-деѝе ... (Мало Црско, 80).**

Од западните периферни говори констатиравме мешање на формите на минатото определено и минатото неопределено време во Преспанско (долнопреспански и горнопреспански говори): *Била една сѝара, имаѝ едн'о деѝе. Деѝеѝо умно мноѝо'. Дојде на време за да се жени. Наѝраи брак, зве сѝоѝанка, не му доиде ѝролик'ијаѝа н'еѝоа... (Граждено, 141); Ние н'е-сме д'иѝ до ез'ероѝо. Пол'јеѝо еѝ до-ез'ероѝо. Селоѝо еѝ-ѝ'олвин с'а:ѝ до-ез'ероѝо. ... Манасѝир 'има Мала Боѝор'ојца и ѝ'ој Гриѝа ѝо-р'асѝа, им'ан'еѝо ѝо-з'еде. Не-знам к'акоф б'еше ѝ'орано. Прик'ажваа за-ѝар Самоил, ѝал'аѝѝѝе му-биле ѝ'ука... (Роби, 144); Бил некој зенѝил чоек. Имал едно д'еѝе. Ама ѝ'ој зенѝиноѝ б'еше на царски лей и деѝеѝо неѝо: ѝо научи мноѝу ука, секаква иѝѝо имаше. И ѝ'ој му осѝаи весја на деѝеѝо, му велиѝ: ... (Пустец, 137).*

Во последните примери забележавме дека од раскажување со сум-перфектот во првата/првите реченици потоа се продолжува со раскажување со аористот и имперфектот. Ваква ситуација во помал обем може да се констатира и во дримколско-голобрдскиот, реканскиот говор и во говорот на македонското муслиманско население од Струшко: *Б'ил н'екој Ас'ан-аѝа иѝѝо-ѝо-ѝр'икажвеѝ. И ѝ'ој 'имал с'амо една-м'ајка. 'Имал некој-с'едум ч'ифлису ... И ѝ'ој ѝ'оѝа сѝ'ана и-з'еде ѝ'оѝа да-расѝ'оредвеѝ ѝ'ој. Им-ѝ'уѝѝи на-сиром'асѝѝе ѝо-малу-ѝ'ари и-м'ајке-си е-ѝ'уѝѝи ѝ-нејзе. И-ѝ'омина вр'емеѝо оѝ-ѝ'арсѝоѝо н'еѝо: И-ѝ'а ѝо-оѝ'ијани ѝ'ароѝ и- ѝ-'однеса ѝ'ак во-к'укаѝа н'еѝоа ке-м'ајка му*

... (Луково, 154–155); *Сиромаф 'еден чуал некое-л'озје. Му-ѝошила лис'ицаѝа в-л'озје. ... Цароѝ е-р'ече на-лис'ицаѝа: Да-о д'онесеш да-о-в'ида ш'о-чоек-е, 'есѝи. Лис'ицаѝа се-вр'аѝи н'азаѝ во-л'ојзеѝо и-му-р'ече на-сиром'ајоѝ: ... 'Овја сајб'ицаѝа од-л'озјеѝо го-з'е лис'ицаѝа да-о-н'осеѝ ке-ц'ароѝ... (Веле Брдо, 170); Во-с'елоѝо го-ведароѝ б'ил нај'сиромаф ч'овек. И еден-д'ен ѝ'очна да-му-в'ика на-сел'анецоѝ: ... (Пагаруша, 174); Си-б'ил еден-ц'ар, си-имал ѝр'и с'инови и-ѝр'и к'ерки. ... 'Оделе, 'оделе д'енѝа додека-се-сѝ'емнало во-една-ѝусѝ'е-лија м'есѝо. И-ѝ'у'е зач'инае 'огон да-веч'ераеѝ. Веч'ерае дв'ајцаѝа бр'ака и-л'егнае да-сѝ'иеѝ. Нај'сѝ'ариоѝ 'осѝана да-и-чуваѝ као-сѝ'р'ажар (Мелница, 171–172); Си-б'ее ѝр'ојца бр'ака. Дв'ајцава бр'ака б'иле сл'ожни, ѝр'екиоф не-го-с'акаеѝ д'ома. Го-имаеѝ за-н'ајдолна р'ака, и го-ѝ'ушѝе да-си-'ојѝ. „Оди – му-р'екое – во фил'ан ѝл'анина, да-'ојѝ, да-ѝ'ојѝ ал да-се-н'е-враѝѝиш“. Тој не-зн'аеше шѝ'о-е ѝ'еа ... (Лабуништа, 116).*

Освен посочената ситуација во јужните македонски говори, во останатите говори од македонското југоисточно наречје мешани инципити забележавме уште во тиквешко-мариовскиот говор, сп. прво почетокот на приказните од с. Никодин, Конопиште и Витолишта, кои комплетно се раскажани со посочените форми: *Б'еја ѝр'о-ица бр'ака. Кинис'аа ке-одаѝ, ке-бар'ааѝ живејачка. Излегоа како-на-ѝлан'инаѝа ... (Никодин, 214); Си-б'еше едно-вр'еме еден-ѝ'оѝ. 'Он како-чорбаѝа у-с'еуоѝо н'е-му се-рабоѝ'еше, ѝа-се-договор'иа сос-ѝоѝад'иаѝа да-г'лаваѝ еден-м'омок ... (Конопиште, 215); Два'ица ѝриѝ'ели од'амна не-беа се-вид'еле. 'Еднаш се-среѝ'иа на-ѝазар'ииче-ѝо во-г'р'адоѝ и-'едноѝ забел'ежа на-алѝ'ичеѝо на-др'угѝоѝ црно к'рѝче, ѝа-му-в'ели: ... (Витолишта, 220).*

Во дел од приказните од раскажување со сум-перфектот се преминува на раскажување со аорист и имперфект: *Си-б'иле ѝ'аѝко и м'ајка. 'Они си-им'але 'една к'ерка, а вик'але Личноѝо Маре. К'ога д'ошла на-шесн'ајсеѝ год'ини, она како-дев'ојче си-з'има г'ерг'ефоѝ сф'илени к'онци, 'оде у-г'рад'инаѝа да-в'езе. ... 'Она ѝлач'еки си-'иде кај-м'ајка-ѝ и на-м'ајка-ѝ ѝ-б'еше ч'удно 'оѝи ск'оро си-д'ојде од-б'ашчаѝа. Маре ѝ в'ика на-мајка-ѝ: Мајко ... Така до-ѝр'и д'ена ѝ'илеѝо с'е-ѝ-ја-ву'еше 'оѝи 'она ке-з'еме м'рѝиво м'омче ... (Неготино, 207).*

Слуштајќи се кон југ, слична ситуација се констатира и во Долновардарско: *'Имше адн'а дув'ица сус-адн'о м'аѝко д'еѝе. Таа го-*

уч'и з'енеей̄. Нишӣю з'енеей̄ не-ф'а̄ӣи – с'амо риб'ар. К'ӯӣ-му м'ајка-му ӣр'и в'а̄дици ... Уд'е уф-ад'ин з̄р'а̄ӣ з̄ул'ем, ц'арски. И ӣ'ам сидн'ал уф-ад'ин сирум'аӣки 'ан... (Кукуш, 280); 'Имаше дн'о кад'ија да-му-дојд'е С̄ӣра̄ӣин-'оца. Му-рич'е кад'ија на-С̄ӣра̄ӣин-'оца: ... Кад'ија му-ӣушӣ'и м'а̄ска̄ӣа да-ӣов'ари ӣи-ф̄ӣер̄јӣе-му. 'Он, к'ак си-је-з'ел м'а̄ска̄ӣа, х'оди и је-ӣрод'ава ... (Киречкој, 293).

Мешањето на определените и неопределените времиња може да се следи и во Еницевардарско: Некуј-си з̄у-уч'ил д'еј̄ӣу н'о̄зу. Гу-уч'ил д'еј̄ӣу н'о̄зу, 'ама д'еј̄ӣу си-на̄уч'ил ка-ӣр'еба си-на̄уч'ил н'о̄зу. 'Ех, си-в̄ар'налу д'еј̄ӣу д'ома, 'ама з̄у-најд'ува ӣ'а̄ӣку-му д̄ан̄м'а̄на. Му-ӣадн'а ж'алус н̄а-д'еј̄ӣу з̄а-ӣ'а̄ӣку-му ка-з̄у-вид'е ... 'Е, ӣ'о̄з̄ај д'еј̄ӣо с̄а-на̄ж̄а'ли ка-з̄у-вид'е ӣ'а̄ӣку-му ӣ'олку ӣадн'а̄ӣ (Корнишор, 303). Следуваат примери од Мегленско: Вуденич'арӯӣ има'л росн'ици и-о̄ӣишла л̄ес'ица̄ӣа, с̄а-на̄ј̄ад'ела су-русн'ици и ӣ'а: ио-му-ос̄ӣа̄н'а си-а-на̄м̄а̄чк'а з̄л'ив̄а̄ӣа и си-избе̄з̄а. Пр-ӣа̄ӣӯӣ кр̄з̄а-з̄у-с̄ӣӣгн'а в'олкӯӣ и-ф̄а̄ӣ'и л̄ес'ица̄ӣа да-му-се-ӣ'лака на-в'олкӯӣ и му-в'ика: ... Саракиново, 316). Си-биле ӣр'имина бр'а̄ӣкја. Дв'е̄ӣе з̄ул'еми с̄а-лаф'ија да-ода̄ӣ на-ӣич'ал'ба, ӣум'ал̄ӣу бр'а̄ӣе не-сак'але да-з̄у-з'ева̄ӣ на-ӣич'ал'ба ... (Тресино, 318). Ке ја претставиме и ситуацијата во Кајларско: Идну-вр'еме биле дв'е ӣрӣа̄ӣ'ели, 'ама а̄н̄ја̄ц'иј, димб'ели, н'е-му-с̄а-ра̄б'о̄ӣе. И-з'ева̄ӣ с'еа ӣул'ека-ӣул'ека д'ек к'о̄а̄ӣ н̄а-л'о̄з̄ӣӣо. ... Тиа, ка-с̄а-на̄с̄ӣаја, с̄а-ра̄збуд'ува̄ӣ, с'ак̄а̄ӣ да-с̄а-сф'ал'а̄ӣ с'ега. ... И риш'иа с'еа да-ск'окна̄ӣ ӯӣӣ'аму ... (Тремно, 323).

Ситуацијата на крајниот југозапад и крајниот југоисток веќе ја опишавме, на југозапад преовладале комплетно аористот и имперфектот во зоната на претеритот, а на југоисток има јасна тенденција за ширење на сферата на употреба на аористот и имперфектот како општ претерит. Од претставената ситуација би можело да се констатира дека зоната на ширење на аористот и имперфектот во сферата на општото минато време, во помал обем, се разбира, се забележува и во говорите од македонското западно наречје, особено во централните македонски говори, како и во говорите на македонското муслиманско население, ширејќи се на исток и во тиквешко-мариовските говори.

Анализата на текстовите од штипско-струмичките и малешевско-пиринските говори покажа дека во овие говори не се регистрираат примери во кои има мешање на употребата на определе-

ните и неопределените минати времиња. Раскажувањето на народните приказни тече со формите на *сум*-перфектот, а аористот и имперфектот се употребуваат само во директниот говор.

Оттука се доаѓа до констатација дека има територијално разграничување на македонските дијалекти во поглед на мешањето на определените и неопределените минати времиња при раскажувањето на македонските народни приказни. Така, станува јасно дека стилот на народниот раскажувач е условен од позицијата на посочените форми на минатите времиња во граматичките системи на одделните македонски дијалекти. Може да се рече дека во македонските западни говори, првенствено во централните македонски говори, како и во говорите на македонското муслиманско население, вклучувајќи ги и тиквешко-мариовските говори (како соседни на централните и преодни кон југоисточното македонско наречје) се чувствува поголем степен на губење на границата помеѓу минатото определено и минатото неопределено време на темпорален план, при што се засилува опозицијата помеѓу посочените глаголски форми на модален план, кој во литературата се определува како категорија *сѝаѝѝус* – субјективен став на говорителот спрема минатиот настан што го искажува. Овој субјективен став, Фридман (2001 : 174) го определува како потврденост на информацијата искажана со формите на аористот и имперфектот, наспроти немаркираност на формите на *сум*-перфектот на овој план. Потврденоста на минатиот настан искажан со формите на аористот и имперфектот се докажува со тоа што овие форми никогаш не се употребуваат ако има сомневање во вистинитоста на настанот, а што се утврдува во контекстот. Што се однесува на минатото неопределено време, тоа нема единствено инваријантно значење. Конкретното значење се утврдува во контекстот, може да се констатира употреба на *сум*-перфектот како перфект, како немаркирано минато време, а како главно контекстуално значење на формите на *сум*-перфектот, Фридман ја посочува неафирмативноста на информацијата што се искажува и тоа токму поради јасната опозиција на овој план со формите на аористот и имперфектот.

Соодветната појасно издиференцирана модална маркираност на формите на *сум*-перфектот (наспроти чисто темпоралната) се утврдува и преку загубата на помошниот глагол во 3 л. еднина и

множина. Непотврденоста на настанот искажан со формите на 3 л. едн. и мн. е апсолутна, таа не зависи од контекстот. Ваквата констатација не важи за штипско-струмичките и малешевско-пиринските говори. Во овие говори сè уште може да се сретнат примери во кои не само што се чува помошниот глагол во 3 л. едн. и мн. туку има и примери во кои не може да стане збор дека искажаниот настан е непотврден од страна на говорителот, сп. *Ке-ѿи-ја-д'ам шч'ерка-ми, 'ама с'амо ѿод-'услов ако-ми-'исѿаѿниши ѿр'и к'аула. Прв'ие к'аул – да-ми-ѿо-док'араши з'ајако шо-ми-е-избеѿал фов-ѿор'аѿиши* (Негрево, Беровско 246).

Од еден ваков кус и тематски ограничен преглед со сигурност може да се констатира почеста употреба на аористот и имперфектот во западните македонски говори. Од една страна, може да се рече дека овде е пошироко застапена тенденцијата за ширење на употребата на минатото определено време во сферата на општиот претерит при што се судира со истата таква, (иако пошироко застапена функција) на минатото неопределено време. Од ситуацијата во јужните македонски говори е познато дека колку повеќе се шири зоната на употреба на аористот и имперфектот во сферата на претеритот толку повеќе се зголемува модалната маркираност на *сум*-перфектот, граден врз база на *л*-формите. Не треба да се губи од предвид дека во македонските западни говори за искажување на резултативност се шири употребата на *има*-перфектот, што уште повеќе ја ограничува сферата на употреба на *сум*-перфектот. Оттука и следува заклучокот дека модалната изнијансираност на формите на *сум*-перфектот е многу појасно издиференцирана во западните одошто во источните македонски говори.

Користена литература

- Видоески Б., *Текстови од дијалектните на македонскиот јазик*, ИМЈ, Скопје 2000.
- Голомб З., *Два македонски зговора (на Сухо и Висока во Солунско)*, МЈ, XI–XII, ИМЈ, Скопје 1960/61, с. 113–182.
- Конески Б., *Грамајика на македонскиот литературен јазик*, Скопје 1982.
- Тополињска З., *Македонските дијалекти во Егејска Македонија, Синтакса*, I дел, МАНУ, Скопје 1995.
- Friedman A.V., *Evidentiality in the Balkans*. Center for the Study of the Classical Tradition in Poland and East-Central Europe (OBTA), University of Warsaw, February 2001.